

บาลีไวยากรณ์

(พุทธวจน) ปาเลตีติ ปาลี / ปาลี (ภาษา) วิวิธเน (อากาเรน) อากโรนติ
เตนาติ วุยากรณ์ (วิชาน)

ปาลี+วุยากรณ์ ปาลีวุยากรณ์ บาลีไวยากรณ์

บาลีไวยากรณ์ = ปกรณ์ที่ขยายความทำภาษาบาลีให้กระจ่าง

บาลีไวยากรณ์ = ระเบียบถ้อยคำสำนวนแห่งภาษาบาลี

ตุนติภาษา ตันติภาษา

บาลีไวยากรณ์

จัดเป็น ๔ ส่วน

๑. อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ

ก. สมัณณากิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะ
พร้อมทั้งจันทรลักษณ์

ข. สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน

๒. วจวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม ๑ อพยยศัพท์ ๑
สมาส ๑ ตัทธิศ ๑ อาขยาศ ๑ กิตก์ ๑

๓. วากยสัมพันธ์ ว่าด้วยการก และ
ประพันธ์ผูกคำพูดที่แบ่งไว้ในวจวิภาคให้เข้าเป็นประโยคเดียวกัน

๔. ฉันทลักษณ์ แสดงวิธีแต่งฉันท คือ คาถาที่เป็นวรรณพฤทธิ และ
มาตราพฤทธิ

อักษรวิธี

สมัญญานุกรณ - สนธิ

- เนื้อความของถ้อยคำทั้งปวง ต้องหมายรู้กันด้วยอักษร
- อักษรมี ๒ อย่าง คือ

เสียง

ตัวหนังสือ

- อักษร แปลว่า ไม่รู้จักสิ้น ๑ ไม่เป็นของแข็ง ๑
อ + ขร

อักษรบาลี ๔๑ ตัว

สระ ๘

พยัญชนะ ๓๓

๔๑

สระ ๘ ตัว

อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ

ดังนั้น สระ จึงหมายถึง อักษรเบื้องต้น ตั้งแต่ อ จนถึง โอ

คุณสมบัติของสระ : ออกเสียงได้ตามลำพังตนเอง และ
ทำพยัญชนะให้ออกเสียงได้

ชื่อว่า นิสสัย เพราะเป็นที่อาศัยของพยัญชนะ

บรรดาพยัญชนะต้องอาศัยสระจึงออกเสียงได้เสียงของสระ (สั้น-ยาว)

รัสสระ สระเสียงสั้น อ อิ อุ เช่น อติ ครู มุนิ

ทีฆะ สระเสียงยาว อา อี อู เอ โอ เช่น ภาคี

วิญญู เสโท วฐู

เอ โอ ที่มีพยัญชนะสังโยค คือซ้อนกันอยู่เบื้องหลัง
ท่านกล่าวว่า เป็นรัสสะ เหมือนคำว่า เสยโย โสตติ

เสียงของสระ (หนัก-เบา)

๑. ครุ สระที่มีเสียงหนัก ได้แก่

ก. สระเป็นที่ฉะล้วน = อา อี อุ เอ โอ

ข. สระที่เป็นรัสสะ

ที่มีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง = อ อี อุ

ตัวอย่างเช่น ฎปาโล เอสี มนุสสินโท โกเสยย์

มุณี มุณี กาคู

๒. ลหุ สระที่มีเสียงเบา ได้แก่

ก. สระที่เป็นรัสสะล้วน = อ อี อุ

ข. สระที่ไม่มีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง

ตัวอย่างเช่น ปติ มุณี อุทธิ

คู่ของสระ

สระนั้นจัดเป็นคู่ได้ ๓ คู่

อ อา เรียกว่า อวณฺโณ

อี อี เรียกว่า อิวณฺโณ

อุ อุ เรียกว่า อุวณฺโณ

เอ โอ จัดเป็นสังยुตตสระ คือ ประกอบเสียงสระ ๒ ตัว
เป็นเสียงเดียวกัน คือ

อ กับ อี ผสมกันเป็น เอ

อ กับ อุ ผสมกันเป็น โอ

เพราะฉะนั้น สระ ๒ ตัวนี้ จึงเกิดใน ๒ จาน

เอ เกิดใน ๒ จาน คือ คอและเพดาน เรียกว่า กณฺฐตาลุไซ

โอ เกิดใน ๒ จาน คือ คอและริมฝีปาก เรียกว่า กณฺโฏฏจไซ

พยัญชนะ ๓๓ ตัว

ความหมาย : อักษรที่เหลือนอกจากสระ ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น
มีนิคคหิตเป็นที่สุด

พยัญชนะ แปลว่า ทำเนื่อความให้ปรากฏ

พยัญชนะ ชื่อว่า นิสิต เพราะต้องอาศัยสระจึงออกเสียงได้

พยัญชนะวรรค และ อวรรค

พยัญชนะวรรค ๒๕ ตัว แบ่งเป็น ๕ วรรค วรรคละ ๕ ตัว ดังนี้

ก ข ค ฅ ง ๕ ตัวนี้ เรียกว่า ก วรรค

จ ฉ ช ฌ ญ ๕ ตัวนี้ เรียกว่า จ วรรค

ฎ ฏ ฑ ฒ ณ ๕ ตัวนี้ เรียกว่า ฎ วรรค

ด ถ ท ธ น ๕ ตัวนี้ เรียกว่า ด วรรค

ป ผ พ ภ ม ๕ ตัวนี้ เรียกว่า ป วรรค

พยัญชนะ ๒๕ ตัวนี้ เป็นพวก ๆ กันตามจานกรณ์ที่เกิด จึงชื่อว่า
วรรค

พยัญชนะอวรรค ๘ ตัว ย ร ล ว ส ห พ ั

นิคคหิต หรือ อนุสาร

พยัญชนะ คือ ั เรียกว่า นิคคหิต ตามศาสนโฆหาร

เรียกว่า อนุสาร ตามคัมภีร์ศัพทศาสตร์

นิคคหิต แปลว่า กคสระ หรือ กรณ์คืออวัยวะที่ทำเสียง

อนุสาร แปลว่า ไปตามสระ คือพยัญชนะตัวนี้ ต้องไปตามหลังสระ
คือ อ อิ อุ เสมอ เช่น อหิ เสตุ อกาลี เป็นต้น